

לברך ולקיים מצות מצה במצה שנערך ע"י - שיעור 384 נכריה או מחללת שבת

I. אם יכול לצאת במצה שנעשה ע"י נכריה או מחללת שבת

(א) עיין בשו"ע (י"ח - ז) דטוואן נכרי הציצית וישראל עומד על גבו ואומר שיעשה לשמן להרמב"ם פסול ולהרא"ש כשר וכתב הרמ"א דאם יסייע הישראל מעט כשר ופליגי ג"כ בעיבוד עורות של תפילין (ל"ז - ט) וספר תורה (י"ד רע"ח - ח) מ"מ הרמ"א התיר בעע"ג ומסייע הישראל מעט וזה כשיטת הרא"ש ודלא כהרמב"ם אמנם קשה דגבי גט דבעינן כתיבת כל התורף לשמה ולא מועיל עע"ג ויסייע הישראל ועיין בכה"ל (י"ח - ז) וישראל עומד) שתירץ דלא הקילו הרא"ש (שהובא ברמ"א להלכה) עע"ג כ"א באינה נמשכת הטויה זמן הרבה כגון לטלית אחד אבל אם נמשכת כמו בגט אינו מועיל ולכן עריכת המצה נמשכת זמן רב ואינו מועיל עע"ג (ויסייע הישראל ואומר לשם מצות מצוה) ואיברא השו"ע הרב בקונטרס אחרון תירץ דמותר אם הישראל עע"ג ויסייע מעט אפילו ממשיך זמן רב ולכן בעריכת המצה בנ"ד יש להתיר ועיין בקונטרס אור ישראל (תש"ס דר"ז - ז - י"ט) ומ"מ המ"ב (ת"ס - ח - ג) נוטה לאיסור ע"ש וכן דעת המג"א

(ב) עיין בשיעור 383 שכתבתי עוד צדדים להתיר (כ) דלרב האי גאון אינו צריך שימור לשמה (ל) ועוד דדעת הב"ח דלשמה הוי רק מדרבנן (ז) דעת המהרש"ם (ח - קכ"ח) דאם תחלת הלישה נעשה ע"י ישראל כשר (ז) ועוד ההיתר של תינוק שנשבר (ה) ויש לצרף שיטת הגר"ז קלעפפיש דכיון דמתירין בצק יותר מטפח לכן מהני העריכה באינם שומרים תורה ומצות וה"ה נכריות (ו) ועוד דהנכריות הוי המיעוט וכל דפריש מרובה פריש ויש מפקפקים על כל זה עיין בשיעור 383 מ"מ יש על מי לסמוך

II. הבאר משה פסק שא"א לברך ברכת על אכילת מצה על מצת מצוה שהעריכה נעשית ע"י נשים שאינן שומרות תורה ומצות וכ"ש נכריות והוא רצה לעשות קול קורא על זה (אור ישראל ה"ל) ויש מתירים

(א) עיין בשו"ת עונג יום טוב (מ"ז) שאע"פ שמצת מצוה צריכה שימור לשם מצוה מן התורה מ"מ מי שאין לו מצה משומרת לשם מצוה יוצא ידי חובת המצוה במצה שאינה משומרת אלא שחיסר את העשה של "ושמרתם את המצות" אבל קיים מצות עשה של הכתוב "בארבעה עשר לחודש בערב תאכלו מצות"

(ב) כמו כן כתב השו"ת אבני נזר (ע"ז - ג) שאם אין לו בלילה הראשון של פסח אלא רק מצה עשירה חייב לאכול כזית ממנה לקיים בערב תאכלו מצות אף שאינו יכול לקיים מצות לחם עוני אמנם דעת המג"א (תע"ח - ה) והפמ"ג והילקוט הגרשוני דאינו יצא כלל דחסרון לחם עוני או לשמה מעכב קיום המצוה

(ג) עיין בשו"ת ארץ צבי פרומר (ה) שכתב שאף מצה שאינה משומרת לשם מצוה אין בה חשש ברכה לבטלה משום שיש בה קצת מצוה ע"ש ראיותיו ודלא כהמג"א והפמ"ג הנ"ל ועיין בשו"ת יחודה דעת (ב - י"ד)

(ד) לכן הכל תלוי אם מצה יש בו ב' דינים (כ) אכילת מצה בליל ט"ו (ל) דמצה כעי לשמה או צריך להיות לחם עוני או דילמא אפשר דחסרון לשמה או לחם עוני הוא עיכוב בעצם קיום המצוה והוי רק דין אחד ולכן אינו יכול לברך

(ה) שמעתי מרב מנשה קליין דעריכת מצת מצוה ע"י נכריות או מחללי שבת אינו כל כך פשוט מ"מ מסתמא דיכול לברך עליהם על אכילת מצה ושמעתי מרב דוד פיינשטיין דרק כדיעבד יש לסמוך על עריכת הנכריה לברך עליה ויהודי שאינו שומר תורה ומצות אם עשה המצות לשמה יש להתיר לכתחלה ואבאר ועוד קבלתי מרב קליין קונטרס שנכתב בירושלים דמצה מכונה בזמננו גרע ממה שהתיר הכתב סופר ואבאר

III. הנהגות רב משה פיינשטיין בעניני פסח שהובא בהגדה של פסח מארזי הלבנון

(א) הוא נהג לפי מה שכתבו בשם הגר"א שאין אומרים ההגדה בשבת הגדול דאיתא בהגדה יכול מראש חודש תלמוד לומר ביום ההוא וגם איתא יכול מבעוד יום אמנם אם היה במקום שהיו אומרים אמר עמהם וכן אמר לענין הלל בליל פסח בבית

- הכנסת אמר עמהם בלא ברכה (אג"מ ז - ז"ד) ואם הוא השליח ציבור צריך לברך
- (ב) דעת הרב משה דזמן בדיקת חמץ היה אחר צאת הכוכבים כפי שיטת הגר"א וכ"כ החוק יעקב דצריך לילה ממש ולא בין השמשות ודלא כהראב"ד דדייק מלשון אור לי"ד שישנו עדיין קצת יום
- (ג) לא כיבה האור בחדרים לפני הבדיקה ואדרבה היה מדליקו כדי לראות טוב יותר וע"ע במועדים וזמנים (נבגה צדיקת חמץ ה)
- (ד) בירך על נר שעוה והחל לבדוק ומיד כיבה הנר ובדק לאור פנס חשמלי והבדיקה בדירתו הקטנה ארכה כשעה וחצי בערך וכ"כ בשערים מצויינים בהלכה (ק"א - סק"ד)
- (ה) בדק רק חמץ חשוב ולא פירורים דלא חשיבי וא"צ ביטול (פסקים ו): דהביטול הוא רק שמא ימצא גלוסקא יפה (מג"א תל"ד - סק"ה) ופירורין שא"צ ביטול היינו בפירורין דקין ולא כשהן חתיכות קטנות אף שפחות מכזית צריך בדיקה (אג"מ ה - קמ"ה)
- (ו) לא בדק הספרים כי סבר שדינם כמקום שאין מכניסין בו חמץ ומ"מ לא למד במקום שהיה בו מאכל וע"ע בחזו"א (קט"ז - י"ח) דאין חילוק בין פירורין לגלוסקא יפה וכ"כ המעשה רב (קט"ד)
- (ז) סבר שבני הישיבה חייבים לבדוק את חדריהם בליל י"ד בזמן הבדיקה אם אין זו טרחה רבה

- (ח) גם המכירה מכירה גמורה היא ולכן חנונים שמכרו חמצם לפני הפסח ובפסח מכר מהחמץ לקוונים לא בטלה המכירה (אג"מ ה - קמ"ט) אמנם החמיר על עצמו שלא למכור חמץ בעין אבל מכר משקאות חמץ כיון שרף עיין בשע"ת (תמ"ז - ז) שיש סוברים שהוא זיעה בעלמא או חמץ נוקשה ואיסורו רק מדרכנן

IV. דיני הסדר ע"פ ספר קול דודי

- (א) שיעור רביעית על פי האצבעות 4.42 אנצעס ועל פי הביצים 2.85 אנצעס אליבא דרב משה בספר קול דודי דף 20.
- (ב) ומי שאינו יכול לשתות כל כך יכול לסמוך על התוספות בפסחים (ק"ז). ד"ה "אם" דמלא לוגמיו סגי והוא ג' רבעי אנץ. (קול דודי 21) ובקטן שהגיע לחינוך די בחצי אנץ. רוב כוס בדיעבד ולכתחלה צריך כולו.
- (ג) מיץ ענבים אינו מן המוכחר ואינו יוצא ידי חירות וזה כהרמב"ם ד"ה "אל תרא" דהיינו יין המשכר. אכן נראה שאם יש ח"ו חשש סכנה או אפילו נופל למשכב או אפילו שלא יגמור הסדר אינו רשאי להחמיר (קול דודי 22).
- (ד) רק בעל הבית עושה קידוש ומוציא את הכל ככל שבת. וצריך כל אחד לאחוז הכוס בשעת קידוש. כך אמר לי רב ראובן בשם רב משה.
- (ה) רב משה היה מקפיד שלא לאכול פאטיטא לכרפס משום שצריך ירק ועוד שהוא מבושל וסועד ואינו מגרר וברוסיא נהגו בפאטיטא מפני שלא היה מצוי שם ירק אחר. (קול דודי 35) והוא אכל סעלערי
- (ו) חלוקת המצת מצוה בליל פסח (עיין בשיעור 187) עיין באג"מ (ה - ט"ז - ז) דיחלק הבעל הבית הג' מצות לאשתו ויסדר לכל המשפחה שיהיה לכל אחד מהזכרים לחם משנה מיוחד והבנות תהיה מצורפת לאחד מן הבנים ואם כולן בנות יתן ג"כ לכל שתי בנות שהן יותר מי"ב שנה ג' מצות בפני עצמן ולקטנים שהם כבר יכולים לאכול כל הזיתים צריך ליתן ג"כ מצות מיוחדות וראיה ממה שכתב הרמ"א (קס"ז - ה) דבשבת כשאוכל עם הרבה בני אדם צריך ליתן מן הפרוסה לכל אחד כזית אמנם עיין במ"ב שכתב הטעם דכזית שלא יהיה נראה כצר עיין והגרש"ז אויערבך סבר דאפשר דסגי גם בפחות מכזית מהלחם משנה (שש"כ י"ס - ה)
- (ז) רב משה לא סמך על תנאי של האבני נזר (שפ"ה) וגם שתה כוס רביעי קודם חצות כשיטת הגר"א ותרומת הדשן קול דודי (60) אג"מ (ה - ל"ס - ח)

הג כשר ושמה

נפס לטלו נשאות אבי אורי ר' אליעזר ליפא ב"ר יעקב ארזי ע"ה לאו אורח האשה רחל ב"ר גרשון חנוך הסניק הכפן ע"ה